

Exclusiva: el testament del jutge Falcone

“La màfia no guanyarà”

L'enemic número u de la màfia, assassinat fa uns dies a Palerm enmig de la crisi política més gran que ha conegut Itàlia en els últims anys, proposava en el seu darrer llibre una estratègia per eliminar els enemics de l'estat.

Ara fa uns anys, a Palerm, es va consumir un de tants “assassinats excel·lents”. Mentre em trobava immersit en amargues reflexions, va sonar el telèfon. Era l'alt comissari per a la lluita contra la màfia: “¿I aquest cop, què podem inventar per tranquil·litzar el país?”, em va preguntar.

En una altra ocasió, també a Palerm i després d'una jornada en què es van cometre uns quants delictes, em va telefonar el ministre de l'Interior i gairebé em va responsabilitzar d'aquella explosió de violència criminal.

Aquests dos episodis, juntament amb una llarga sèrie de fets confusos, donen una idea real del compromís de l'estat en la lluita contra el crim organitzat. Un compromís emotiu, episòdic, fluctuant. Motivats sobretot per la impressió causada per un crim o per l'efecte que pugui tenir en l'opinió pública una iniciativa concreta del govern.

A l'estranger es pregunten incrèduls com és possible que l'estat italià no hagi aconseguit encara doblegar la màfia. S'ho pregunten i ens ho pregunten.

LA DEBILITAT DE L'ESTAT

Els motius són molts. Primer, i a banda del gran poder de l'organització mafiosa, la seva particular estructura, que la fa impermeable a les investigacions. La Cosa Nostra té la força d'una església i les seves accions són fruit d'una ideologia i una subcultura. No en va un dels seus caps, Michele Greco, rep el sobrenom de “el Papa”. Tampoc no s'ha d'oblidar la relativa joventut de l'estat italià (poc més de cent anys), a diferència, per exemple, de l'estat francès plurisecular i hipercentralitzat. Un estat dèbil, de formació recent, descentralitzat i dividit encara avui en molts centres de poder, no està en disposició d'organitzar la lluita com ho farien per

exemple França, Anglaterra o els Estats Units.

Però hi ha més raons. Durant vint anys Itàlia va ser governada per un règim feixista que havia abolit qualsevol tipus de dialèctica democràtica. I a continuació, un únic partit, la Democràcia Cristiana, ha monopolitzat el poder, sobretot a Sicília, encara que en certs moments, des del dia de l'alliberament, ho hagi fet gràcies a aliances ocasionals. L'oposició, per la seva banda, no s'ha mostrat sempre a l'altura de la seva missió, ha confós la lluita política contra la Democràcia Cristiana amb els afers judicials contra els afiliats a la Cosa Nostra, o s'ha alimentat de prejudicis. “No es podrà fer res contra la màfia fins que no hi hagi un altre govern amb uns altres homes”, diuen.

Hi ha hagut, doncs, una paràlisi que ha afectat tots els fronts. La classe dirigent, conscient dels problemes i les dificultats de tot tipus derivats d'un atac frontal a la màfia, sense garanties d'èxit immediat, ha entès que a curt termini tenia molt a perdre i molt poc a guanyar en el tren de l'atac frontal. I així doncs, ha pretès afrontar un fenomen d'aquesta gravetat posant pedaços, sense una mobilització general, conscients en tot moment de tot l'aparell repressiu i sense el suport de la societat civil. Els polítics s'han preocupat de votar lleis d'emergència i de crear institucions especials que, sobre el paper, haurien hagut de donar una empenta a la lluita contra la màfia però que, en la pràctica, s'han reduït a una simple delegació de les responsabilitats pròpies del govern a una estructura dotada de mitjans inadequats i privada dels poders necessaris per coordinar les accions anticrim.

El famós Alt Comissariat per a la lluita contra la màfia, creat arran de l'onada emotiva causada per l'assassinat del general Dalla Chiesa, n'és l'exemple més llampanant: des d'aleshores el ministeri de l'Interior i el govern en el seu conjunt han po-

gut descarregar sobre aquest totes les culpes i atribuir-li la responsabilitat de tots els fracassos.

En temps no gaire llunyans, els delictes de la màfia creaven alarma social perquè era difícil aconseguir incriminar algú pels homicidis comesos. Els imputats eren enviats a judici i l'opinió pública tenia la impressió que alguna cosa es movia. Però eren només pal·liatius. Aviat, efectivament, els anomenats associats tornaven a estar lliures i només molt pocs d'ells eren condemnats. En l'interminable camí del nostre sistema judicial, els processos contra els mafiosos s'acabaven amb els incul-

pats a casa seva quan l'interès general ja s'havia desviat. Amb l'auxili del delicte per associació il·legal aquests processos aconseguien, doncs, únicament engarjolar per algun temps persones sospitoses d'haver comès delictes gravíssims, però davant els quals no hi havia proves suficients.

La famosa llei Rognoni-La Torre, votada el 1982, que va introduir explícitament el delicte d'associació mafiosa, en el fons no ha fet més que perfeccionar aquesta tendència i aquesta estratègia de lluita contra el crim organitzat, ha valorat l'expe-

riència de l'especificitat mafiosa i ha introduït elements, com la intimidació, la submissió de les víctimes i l'omertà o "lleï del silenci", que no eren prevists en el tipus penal d'associació de delinqüents.

Tot i això la llei La Torre, estudiada per perseguir específicament el fenomen mafios i per trobar una solució a la falta de proves, deguda a la limitada col·laboració dels ciutadans i a les dificultat

L'assassinat del jutge de Palermo ha desestabilitzat Itàlia.

ARKIU

intrínseques en els processos contra mafiosos per obtenir testimonis, no sembla que hagi contribuït decisivament a la lluita contra la màfia. És més, hi ha el perill que es privilegien discutibles estratègies pensades per aconseguir una condemna amb elements suficients només per obrir una investigació.

Tot hauria de canviar arran de l'entrada en vigor, el 1989, del nou codi penal. Al meu parer, ja no es podrà continuar castigant el vell delicte d'associació com a tal per gaire més temps, sinó que caldrà orientar les investigacions cap a la recerca de la prova dels delictes específics. Amb el nou procediment, en efecte, la prova, igual que en els països anglosaxons, ha d'estar acceptada en el transcurs del debat públic. Cosa que fa extremadament difícil, per la falta de proves concretes de culpabilitat per a delictes específics, la demostració clara de la pertinença d'un individu a una organització criminal. Amb el nou mètode hi ha el perill de no aconseguir provar ni tan sols l'existència de la Cosa Nostra.

La llei La Torre continua tenint, però, gran utilitat en les investigacions patrimonials a càrrec de presumptes mafiosos, ja que autoritza la confiscació de béns adquirits il·legalment i colpeix els mafiosos en el seu punt dèbil: riquesa i guanys. Aquesta llei, ben utilitzada, ofereix al magistrat la possibilitat de seleccionar les persones investigades: d'una banda, aquelles per a les quals hi ha proves irrefuta-

Imatge de l'atemptat que va costar la vida al jutge Falcone.

ARXIU

bles del delictes d'associació mafiosa i de l'altra, aquelles per a les quals, fins i tot en absència de proves suficients per a obrir un procés, la sospista de pertinença a la màfia apareix ben fonamentada. En aquests casos, el magistrat pot recórrer a mesures de prevenció de caràcter personal i patrimonial, mentre espera tenir les proves dels delictes comesos.

“SEMPRE PODEM FER ALGUNA COSA”

Això demostra que fins i tot amb el nostre arsenal legislatiu complex i sovint contradictori es pot imposar una vertadera acció repressiva contra els delictes sense autor i en el cas d'investigacions sense proves. “Sempre podem fer alguna cosa”: una màxima que hauria de ser esculpida sobre el seient de cada magistrat i de cada policia. Hem d'evitar refugiar-nos en els fàcils llocs comuns gràcies al quals la màfia, que és sobretot un fenomen socio-econòmic, no pot ser reprimida eficaçment sense una canvi radical de la societat, de la mentalitat, de les condicions de desenvolupament. Insisteixo, al contrari, que sens la repressió no es reconstitueixen les condicions per un avanç social ordenat. Ho repeteixo, fa falta desfer-se d'una vegada per sempre de les equívocues teories de la màfia filla del subdesenvolupament, quan en realitat aquesta representa la síntesi de totes les formes il·lícites

d'explotació de la riquesa.

No hem, doncs, de resignar-nos a l'espera d'un llunyà, molt llunyà, desenvolupament cultural, econòmic i social que crearia les condicions per a la lluita contra la màfia. Seria un còmode descans que oferiríem a aquells que pretenen convèncer-nos que no hi ha res a fer-hi.

ELS FENÒMENS HUMANS TENEN PRIN-
CIP I FINAL

Certament, encara haurem de viure durant molt temps amb aquesta organització criminal de tipus mafiós. Per molt temps, però no fins l'eternitat: perquè la màfia és un fenomen humà i com tots els fenòmens humans té un principi, una evolució i tindrà també un final.

¿Però amb quins instruments afrontem avui la màfia? D'una manera típicament italiana, a través d'una proliferació incontrolada de lleis inspirades en la lògica de l'emergència, cada vegada que explota la violència mafiosa amb manifestacions alarmants o l'ordre públic és amenaçat, aleshores, immediatament es dicta un decret llei que de nou intensifica la repressió, però tot just quan la situació torna a una aparent normalitat tot cau en l'oblit i es torna a abaixar la guàrdia.

Les lleis no serveixen si no tenen el suport d'una forta i decidida voluntat política, si no estan capacitades per funcionar a

causa de la falta d'estructures adequades i sobretot si les estructures no estan dotades d'homes professionalment qualificats. Professionalitat significa, abans que res, adoptar iniciatives quan s'està segur dels resultats que es poden obtenir. Perseguir algú per un delictes sense disposar d'elements irrefutables per sostenir-ne la culpabilitat és un magre servei. El mafiós serà posat de nou en llibertat, la credibilitat del magistrat en sortirà seriosament compromesa i la de l'estat encara més.

Només el rigor professional dels magistrats i dels investigadors donarà a la màfia l'evidència que Sicília ja no és el pati de casa seva i per tant servirà per desmuntar la insolència i l'arrogància del mafiós que no s'inclina davant l'autoritat de l'estat.

Puc afirmar que el resultat més important obtingut per les investigacions que en els últims deu anys s'han desenvolupat a Palerm consisteix justament en això: haver privat la màfia de la seva aura d'impunitat i invencibilitat. Fins i tot si els condemnats en el macroprocés arribessin a ser posats en llibertat, s'hauria aconseguit malgrat tot un resultat: la màfia pot ser portada als tribunals i els seus caps poden ser condemnats.

Giovanni Falcone
Fragments del llibre *Cose di Cosa Nostra* (Rizzoli, 1991).
© Panorama-Interstampa
© EL TEMPS